

গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰ নে ডিজিটেল একনায়ত্ববাদ?

কৰ'না অতিমাৰীৰ দ্বিতীয় লহৰৰ প্ৰকোপত সমগ্ৰ ভাৰত ব্ৰন্তমান হৈ থকাৰ সময়তে সামাজিক মাধ্যমত এটি খবৰ বহুলভাৱে চৰ্চালৈ আহিছে। সেয়া হৈছে ফেচবুক, টুইটাৰ, ইনষ্টাগ্ৰাম এই সামাজিক মাধ্যমসমূহ ভাৰতত বন্ধ হৈ যাব পাৰে। আহকচোন এই বাতৰি সম্পৰ্কীয় কিছু অপ্ৰকাশিত সত্যৰ সৈতে চিনা- পৰিচয় হও।

দৰাচলতে সামাজিক মাধ্যম সমূহক বহু গুণে চৰকাৰৰ নজৰত ৰাখি চলিবলৈ যি সমূহ নীতি-নিৰ্দেশনা চৰকাৰে ২৫ ফেব্ৰুৱাৰীত জাৰি কৰিছিল, সেই সমূহ এই মুহূৰ্তলৈকে কেৱল ভাৰতীয় social media এপ Koo এ হে মানিবলৈ মান্তি হৈছে। whatsapp এ ইতিমধ্যে দিল্লীত এই নিয়ম সমূহত আপত্তি দৰ্শাই চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে গোচৰ দিছে। আনহাতে ফেচবুক আৰু গুগলে নিয়ম সমূহৰ কিছু অংশৰ বিষয়ে চৰকাৰৰ সৈতে কথা পাতি বাকী নিয়ম সমূহ মানিব বুলি মত পোষণ কৰিছে। অসমৰ মানুহে ইফালে ২৫ মেৰ পৰা সকলোপিনে চিঞৰ বাখৰ কৰি চচিয়েল মিডিয়া বন্ধ হ'ব বুলি কান্দি আছে। পিছে প্ৰকৃত কথাটো আমাৰ বহুতে নাজানে যে এনে কি কি নিয়ম চৰকাৰে আনিবলৈ বিচাৰিছে যে প্ৰতিটো আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কোম্পানীয়েই এই নিয়ম সমূহ মানিবলৈ টান পাইছে?

বৰ্তমান ভাৰত চৰকাৰে এই Tech Giant কোম্পানী সমূহলৈ আনিব বিচৰা নিয়ম সমূহ যদি প্ৰযোজ্য হয়, তেন্তে এই কোম্পানী সমূহে ভাৰতত chief compliance officer আৰু nodal contact person নিয়োগ কৰিব লাগিব যিজন মূলতঃ ভাৰতীয় হ'ব লাগিব আৰু ২৪ ঘণ্টাই আইনী যোগাযোগৰ বাবে সাজু থাকিব লাগিব। দ্বিতীয়তে এই সামাজিক মাধ্যম সমূহে ভাৰতৰ সাৰ্বভৌমতা, অখণ্ডতা মানহানি আৰু অপৰাধৰ বাবে উচটনিমূলক কোনো ধৰণৰ তথ্য প্ৰচাৰ তথা সংৰক্ষণ কৰিব নোৱাৰিব আৰু যদি তেনেকুৱা কিবা তথ্য কোনোৱে আপলোড কৰে, সেইয়া নোটিচ মৰ্মে ডিলিট কৰিব লাগিব। আৰু তৃতীয়তে যদি কোনো ধৰণৰ তথ্য ন্যায়ালয়

অথবা চৰকাৰে কাৰোবাৰ বাবে অপমানজনক বুলি ভাবে, তেন্তে চচিয়েল মিডিয়া কোম্পানী সমূহে ৩৬ ঘণ্টাৰ ভিতৰত সেই সমূহ তথ্য ডিলিট কৰিব লাগিব, আনহাতে যদি যৌনতা মূলক তথ্য হয়, তেন্তে ২৪ ঘণ্টাৰ ভিতৰতে সেই ফটো বা আন তথ্য সমূহ ডিলিট কৰিব লাগিব। এই নিয়মসমূহৰ আন এটি গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ হ'ল যদিহে ভাৰত চৰকাৰে যিকোনো চচিয়েল মিডিয়া কোম্পানীৰ যোগেদি কোনো ব্যক্তিয়ে প্ৰচাৰ কৰা যিকোনো তথ্যৰ বিষয়ে জানিব বিচাৰে, তেন্তে কোম্পানী সমূহে সেই মেচেজ বা তথ্য সমূহ কোনে প্ৰথমে দিছিল, সেইবিষয়ে সম্পূৰ্ণ তথ্য উলিয়াই চৰকাৰক দিব লাগিব।

এইখিনিতে কেইবাটাও প্ৰশ্নৰ উদয় হয়। প্ৰথম আৰু মূল প্ৰশ্নটোৱেই হ'ল যে গুগল, ফেচবুক আৰু টুইটাৰক বাদ দিলেও whatsapp আৰু signal – এই দুই সামাজিক মাধ্যম আমি সকলোৱে ব্যৱহাৰ কৰাৰ মূল কাৰণটোৱেই হ'ল এই এপ সমূহৰ গোপনীয়তা (privacy)।

Telegram এপটোৰ পৰাও বিশেষ সমস্যা নাই, কিয়নো এই এপটোৰ end to end encryption ৰ সুবিধা খিনি সম্পূৰ্ণ ৰূপে ঐচ্ছিক। end to end encryption এই বিষয়ে বঢ়াই নকৈ কব পাৰি যে এই সুবিধা কন থকাৰ বাবে আমি সকলোৱে এনে এপ সমূহ ব্যৱহাৰ কৰোঁচ। আনহাতে, যদি চৰকাৰে এই তথ্য খিনিৰ বিষয়ে জানিব বিচাৰে তেন্তে এনে ধৰনৰ এপ সমূহৰ যি মূল দায়িত্ব, সেই দায়িত্বই দেখোন উলংঘন কৰা হ'ব। আকৌ, এই ধৰণে চৰকাৰে যদি আমাৰ সকলোৰে সকলোখিনি কথা, আমি ক'ত কেতিয়া কি কাৰ লগত পাতিছো, সেইখিনি যদি গমেই পাই, তেন্তে ব্যক্তি এজনৰ ন্যূনতম গোপনীয়তা (basic privacy)খিনিয়েই চোন নোহোৱা হ'ব। আৰু এটি প্ৰশ্ন ইয়াতে উত্থাপিত হয় যে, চৰকাৰে এতিয়ালৈকে মানিবলৈ দিয়া এই নিয়ম সমূহ কেৱল কোম্পানী সমূহৰ ক্ষেত্ৰত হে প্ৰযোজ্য বুলি কৈছে, আনহাতে signal এপটো কোনো কোম্পানী নহয়, ই সম্পূৰ্ণ ৰূপে non profit। গতিকে এই মাধ্যমটিৰ ওপৰত চৰকাৰে একে খিনি নিয়ম হয়তো প্ৰযোজ্য কৰিবলৈ সমস্যা হ'ব পাৰে। পুনৰায় প্ৰশ্ন হয়, চৰকাৰে

কি হিচাপত এনেকৈ নিয়ম কৰিবলৈ সাহস কৰিলে যে সেইখিনি নিয়মে মানুহ এজনৰ ন্যূনতম গোপনীয়তা (basic privacy) খিনিও নোহোৱা কৰিব পাৰে? এবাৰো কিয় এই বিষয়ে নাভাবিলে অথবা দেশৰ জনসাধাৰণে যে এই নিয়মৰ বিৰোধিতা কৰিব পাৰে অথবা বিৰোধিতা কৰিলেও পতিয়ন নিয়াৰ পৰা কি যুক্তি দিব? আচলতে চৰকাৰে এই বিষয়ত এক সূৰুঙা(loop-hole) বিচাৰি পালে। চৰকাৰে কোম্পানী সমূহক এইটো কোৱা নাই যে চৰকাৰখনে সকলো সময়তে মানুহে কেতিয়া কি কথা পাতিছে বা কি তথ্যৰ আদান-প্ৰদান কৰিছে জানিব বিচাৰে, চৰকাৰে বৰঞ্চ এইখিনিহে কৈছে যে জনসাধাৰণে কোনে কাৰ লগত কি কথা পাতিছে বা কি কৰিছে নকৰিছে এই লৈ চৰকাৰৰ ৰুচি নাই,মাত্ৰ প্ৰয়োজনৰ সময়ত চৰকাৰে বিচাৰিলে কোম্পানী সমূহে এই তথ্য সমূহ চৰকাৰক দিব পাৰিব লাগিব। আৰু end -to - end encryption ৰ বিষয়টোত চৰকাৰে কয় যে, কোম্পানী সমূহে এনেকুৱাকৈ প্ৰযুক্তিবিদ্যাক উন্নত কৰক যাতে end - to - end encryption ও থাকে আৰু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বিচাৰিলে তথ্য খিনিও পোৱাটো সম্ভৱ হওক। থোৰতে কবলৈ গলে মই এচি ব্যৱহাৰ কৰিম কিন্তু ইচ্ছা কৰিলে মোৰ গৰমো উঠিব লাগিব। গৰম লাগিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে যি দৰে এচি ৰুমটোত থাকি গৰম উঠোৱাটো সম্ভৱ নহয়, গৰম উঠাবলৈ হলে যি দৰে এচি ৰুমৰ পৰা বাহিৰলৈ ওলাই আহিবই লাগিব, ঠিক সেইদৰে end - to - end encryption থকা লৈকে কোনো কোম্পানীৰ বাবেই সেই ভিতৰৰ মেচেজ চোৱাটো সম্ভৱপৰ নহয়। হয়তো যি ধৰণে আমি ফটো এখন মোবাইলৰ সহায়ত উঠালে তাত তাৰিখ, সময় আৰু ঠাই কনৰ তথ্য আমি নজনাকৈয়ে ফটো খনত সংগত থাকে যাক কোৱা হয় meta data বুলি আৰু বিচাৰিলেই পোৱা যায়, তেনেদৰে হয়তো কিবা উপায় কৰি তেনেধৰণে মেচেজ এটাৰ আৰম্ভণি কাৰ মোবাইলৰ পৰা হৈছিল উলিয়াব পৰা যাব, কিন্তু তেতিয়া সেই মেচেজ প্ৰকৃত ৰূপত end -to - end encrypted বুলি কব নোৱাৰি। অৱশ্যে এতিয়াও যদি চোৱা হয়, signal ক বাদ দি whatsapp তো আনকি সঁচা অৰ্থত end -to - end encryption নাই। কিয়নো যেতিয়াই আমি আমাৰ whatsapp ৰ মেচেজ সমূহ google drive অথবা cloud ত backup কৰো, তেতিয়াই আন ব্যক্তিয়ে সেই back up সমূহৰ পৰা আমি পঠিওৱা মেচেজ সমূহ বিচাৰি পাবলৈ সক্ষম হ'ব পাৰে।

এতিয়া, গোটেই কাৰিকৰী কথা খিনি জনাৰ পিছত আহি পৰে নৈতিক প্ৰশ্ন সমূহ। প্ৰকৃততে চৰকাৰে কৰিবলৈ লোৱা এই কামখিনি কিমান ভুল বা শুদ্ধ? কবলৈ গলে এই নিয়ম সমূহ প্ৰযোজ্য হোৱাৰ লগে লগে আমাৰ গোপনীয়তা কোনো পিনৰ পৰাই সুৰক্ষিত নহ'ব, যিটো মুঠেও গ্ৰহণযোগ্য নহয়। আনহাতে, অলপ দীঘলীয়াকৈ চাবলৈ গলে, এই মুহূৰ্তত, বৰ্তমান সময়ত আমাৰ ব্যক্তিগত কিমান খিনি কথা চৰকাৰ আৰু কিমান খিনি কথা এই প্ৰাইভেট কোম্পানী সমূহে জানে প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ কিন্তু বৰ এটা ভাল লগা নহ'ব। প্ৰথমেই আহোঁ ISP সমূহলৈ, অৰ্থাৎ জিঅ', এয়াৰটেল, বি এছ এন এল, ইত্যাদি কোম্পানী সমূহ। এই কোম্পানী সমূহে আমি অৰ্থাৎ ব্যৱহাৰকাৰী ক'ত, কেতিয়া আহোঁ, কোন সময়ত কালৈ ফোন কৰিছোঁ, ইণ্টাৰনেট দিনে কিমান সময়ৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছোঁ, আনকি ইণ্টাৰনেট ব্যৱহাৰ কৰোঁতে কোনটো ৱেবচাইট কিমান বাৰ চাইছো, সিমানলৈকে তথ্য লাভ কৰে, আৰু যদি চৰকাৰে নিৰ্দেশ দিয়ে সেইমতে কোনো কোনো ৱেবচাইট আমি চাব নোৱাৰা কৰি থ'ব পাৰে, উদাহৰণ স্বৰূপে – ভাৰত চৰকাৰে pornhub ৰ দৰে কেইবাটাও ৱেবচাইট বন্ধ কৰি থৈছে। এতিয়া আহো আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰাইভেট কোম্পানী সমূহলৈ। ফেচবুক, গুগল এনে ধৰণৰ কোম্পানী সমূহক কোনো এখন দেশে চলাব নোৱাৰে। কিয়নো এই ধৰণৰ কোম্পানী সমূহৰ বজাৰেই হ'ল ইণ্টাৰনেট। যিহেতু ইণ্টাৰনেট কোনো এখন দেশৰ অধীনত নাই, গতিকে এনে কোম্পানী সমূহো কাৰো অধীনত নাই। কিন্তু দেশ ভেদে তেওঁলোকে ব্যৱসায় কৰিবলৈ হলে সেই দেশৰ কিছু নীতি নিয়ম মানি চলিব লাগিব। এতিয়া কথাটো হ'ল – realme (আন দেশত বনোৱা) মোবাইল এটা চলাই থকা মোৰ মায়ে, য'ত প্ৰাইভেট কোম্পানী জিঅ'ৰ এখন চিম ২৪ ঘণ্টা ইণ্টাৰনেটৰ সৈতে সংযোগ হৈ আছে, যি চলি আছে প্ৰাইভেট কোম্পানীয়ে বনোৱা Operating Software এটাত, যিয়ে নেকি মোবাইল অফ হৈ থাকতেও ok google বুলি কলে শুনিব বুজিব পাৰে, যিয়ে নেকি ২৪ ঘণ্টাই আমি ক'ত আছো, কি কৰি আছো, চাই থাকিব পাৰে, আনকি এতিয়া android notification history ত গলে ক'ত কোনে কি মেচেজ দিছে, (whatsapp, signal ৰ সৈতে) বিচাৰি উলিয়াব পাৰি যদিহে app lock লগাই থোৱা নাথাকে। যিটো মোবাইল মায়ে ব্যৱহাৰ কৰে কোনো ধৰণৰ ad preference ৰ পৰা opt out নকৰাকৈ, ২৪ ঘণ্টাই হাজাৰটা আন প্ৰাইভেট কোম্পানীয়ে দেখুৱা বিজ্ঞাপন সমূহৰ সৈতে, (বিশ্বাস কৰক এই 3rd party প্ৰাইভেট কোম্পানী সমূহে হয়তো আপোনাৰ বিবাহ বাৰ্ষিকীৰ তাৰিখ জানে, যিটো হয়তো আপুনি কেইবা বছৰ আগতেই পাহৰিলে),

২৪ ঘণ্টাৰ ৪-৫ ঘণ্টা ফেচবুকত, ২-৩ ঘণ্টা আন সামাজিক মাধ্যমত, এনে এখন দেশত থাকি য'ত cyber security awarness ৰ লাজ লাগিব লগীয়াকৈ অভাৱ, তেনে এটি মোবাইলৰ পৰা মায়ে গম নোপোৱাকৈ বিভিন্ন social engineering technique ব্যৱহাৰ কৰি যদি মাৰ বেংক একাউন্টৰ পৰা লাখ টকা উলিয়াই লৈ যায়, তেন্তে দোষ দিব কাক? ঠিক সেইদৰে, ৩-৪ জন ল'ৰা আৰু এজনী মাইকী মানুহে মিলি এজনী ছোৱালীৰ যৌনাংগত মদৰ বটল ভৰাই দিয়ে, আৰু সেই video গোটেই দেশত ভাইৰেল হৈ থকাৰ পিছতো যদি আমাৰ প্ৰশাসনে গম নাপাই, মেচেজটো প্ৰথমে কাৰ মোবাইলৰ পৰা আহিছিল, (end-to-end encryption লৈ ধন্যবাদ), তেন্তে কাক দোষ দিব? ভুল ইয়াত নহয় - ভুল মানুহে ডিজিটেল পৃথিৱী খনক বাস কৰি থকা পৃথিৱী খনৰ সৈতে একে বুলি নভবাত। যদিহে আমি চৰকাৰক আমাৰ নিজৰ মাটিৰ বাবে খাজানা দিবলৈ সমস্যা নহয়, যদিহে চৰকাৰে আমি কাৰ লগত কেতিয়া কি ফোন কৰিছো, ISP সমূহৰ সহায়ত জনাত আপত্তি নাই, যদিহে প্ৰয়োজন সাপেক্ষে উচিত তথ্যৰ সৈতে পুলিচ আহি আমাৰ ঘৰত উপস্থিত হৈ আমাৰ ঘৰত কোনোবা চোৰ লুকাই আছে বুলি ঘৰ ওপৰ তল কৰি দিয়াত আপত্তি নাই, - এনে ধৰণৰ ঘটনা সমূহত যদি আমি আমাৰ privacy ভংগ হৈছে বুলি কব নোৱাৰো, তেন্তে এনেকুৱা নিয়ম চৰকাৰে সামাজিক মাধ্যমতো আনিলে আমাৰ গোপনীয়তা ভংগ হৈছে বুলি কোৱাৰ অধিকাৰ নাই। যদি ভুল কৰা নাই, তেন্তে আমি কেতিয়াও দোষী নহয়, কিন্তু যদিহে এনে নিয়ম প্ৰৱৰ্তন কৰিলে আমাৰ সমাজৰ পৰা অলপ হলেও চাইবাৰ ক্ৰাইম সমূহ কম হোৱাৰ সুযোগ আছে, তেন্তে এই নিয়ম সমূহ অহাটো আৰু প্ৰত্যেক কোম্পানীয়ে এই নিয়ম সমূহ মনাটো বাৰুকৈয়ে প্ৰয়োজনীয়। তুলাচনীখনত এফালে এনে ধৰনৰ অপৰাধ সমূহ, য'ত জীৱন মৃত্যুৰ কথা পৰ্য্যন্ত আহি পৰে আৰু আনফালে আমি আমাৰ মতে আছে বুলি ভবা privacy (!) সমূহক যদি থও, তেন্তে কাৰ পাল্লা গধুৰ, তাৰ নিৰূপনৰ দায়িত্ব পাঠক সমাজৰ হাতত এৰিলো।
